

DRETS

dels

INFANTS

20+1

DRETS INFANTS DRETS
DRETS INFANTS DRETS
INFANTS DRETS INFANTS
INFANTS DRETS INFANTS

**La defensa dels drets dels infants
des del Síndic de Greuges**

La defensa dels drets dels infants des del Síndic de Greuges

Xavier Bonal

Adjunt per a la defensa dels drets dels Infants i joves
Síndic de Greuges de Catalunya

Els infants són l'únic col·lectiu que gaudeix a Catalunya d'un defensor propi. L'autor, persona que exerceix aquest càrrec, ens explica les raons que sigui així, i també el funcionament d'aquesta institució.

L'any 1984, el Parlament de Catalunya va escollir Frederic Rahola com a primer Síndic de Greuges de Catalunya. Amb aquesta elecció, Catalunya implantava per primera vegada la figura del defensor o *ombudsman*, una institució unipersonal encarregada de defensar els drets fonamentals i les llibertats públiques de les persones supervisant l'actuació de l'administració pública.

El defensor és una institució molt arrelada en la majoria de democràcies consolidades, les quals varen seguir l'exemple de Suècia, país que establí el primer **ombudsman** que ja té 200 anys d'història.

A Catalunya, però, no partíem de zero. El Síndic de Greuges té uns antecedents clars en l'època medieval, com són les **Assemblees de Pau i Treva** o els **provisors de greuges** que, adaptats a l'organització social de l'època, eren els mecanismes que vetllaven per denunciar o evitar els abusos dels governants .

A totes les institucions com el Síndic, se'ls planteja periòdicament la necessitat de crear defensors sectorials dins de la mateixa institució o fora d'aquesta. El defensors dels infants és el cas més clar però també s'han fet propostes de creació d'un defensor de la gent gran, de les presons, dels pacients, etc.

Aquest debat va concretar-se el 1989 quan el Parlament va crear per llei la figura de l'**adjunt al Síndic** per a la Defensa dels Drets dels Infants. Aquesta llei va venir *encarregada* per una resolució del mateix Parlament de l'octubre de 1987 sobre maltractaments a menors. En la quarta conclusió es proposava "d'adscriure al Síndic de Greuges, com a adjunt, un defensor dels drets dels infants".

No va ser però fins el 1997 que aquest càrrec va tenir el seu primer titular: Jordi Cots. Amb la creació d'un adjunt, dins de la mateixa estructura general del Síndic, s'optava per un model, anomenat integrat, que dona personalitat pròpia a la figura del **defensor dels infants** però sempre dins d'una institució de drets més global, en el nostre cas el Síndic.

Una condició particular

Si el debat sobre síndics sectorials va apareixent periòdicament us podeu preguntar per què només els infants tenen un defensor particular i en la resta de casos no ha reeixit. Els infants tenen una **condició jurídica particular** i crec, que és una opinió generalitzada, que entre els col·lectius vulnerables són els que tenen necessitats més grans. Aquesta situació jurídica particular els porta molt sovint a no exercir els drets que tenen, a no poder decidir per si mateixos i, en situacions de conflicte, no disposar de veu pròpia i restar dependents de determinats adults que actuen com a intermediaris.

No es tracta de donar als infants una situació de privilegi sinó d'**oferir instruments** perquè puguin superar les dificultats addicionals que tenen a l'hora de ser escoltats i defensar els seus drets. El principi que inspira l'actuació del Síndic en infància és la **Convenció dels Drets dels Infants**, aprovada per les Nacions Unides el 1989 i signada per gairebé tots els països del món, i que recull els drets específics de tots els nens i les nenes del planeta. Aquest marc general de defensa dels drets dels menors ens porta a treballar per promoure el respecte del punt de vista de l'infant, a assegurar que els infants tenen accés a demanar que es respectin els seus drets i a influenciar les polítiques i les pràctiques de les administracions a fi que es tinguin més en compte els seus drets.

Aquests principis s'acaben aplicant a través de la difusió de la convenció, amb la investigació de problemàtiques individuals que arriben a la institució en forma de queixa (quasi sempre presentades per adults) i amb l'**obertura d'actuacions d'ofici**, expressió que significa que el Síndic inicia una investigació, sense haver rebut una queixa prèvia, perquè considera que pot haver-hi una vulneració de drets. En l'àmbit de la infància, les actuacions d'ofici prenen especial rellevància perquè els infants no acostumen a formular els seus problemes.

No es tracta de donar als infants una situació de privilegi sinó d'ofrir instruments perquè puguin superar les dificultats addicionals que tenen a l'hora de ser escoltats i defensar els seus drets.

L'any 2008 el Síndic va efectuar **1.071 actuacions** (queixes i consultes) relacionades amb infants dins dels àmbits d'infància i adolescència i educació. Aquesta xifra representa un mica més del 7% del total d'actuacions iniciades pel Síndic aquest mateix any. Darrera la gelor de les xifres s'amaguen massa problemes i patiments, tant d'infants com d'adults que des del Síndic intentem resoldre o si més no, escoltar i acompanyar.

De cada queixa o actuació d'ofici, el Síndic pot fer, sempre que constati que l'administració no ha actuat correctament, una recomanació (modificació legislativa), un suggeriment (noves i distintes interpretacions de la llei) i un recordatori de deures legals. En cap cas la nostra resolució és vinculant. Aquesta circumstància ens obliga a ser molt curosos i a fer propostes que incideixin en resoldre el problema plantejat. La nostra intenció no és només resoldre problemàtiques concretes sinó també ajudar a l'administració a millorar el seu funcionament i evitar la repetició d'errors. Aquest objectiu ens porta sovint no tan sols a tractar temes puntuals, sinó problemàtiques estructurals.

Evitar la segregació escolar

Un bon exemple de l'abordatge d'aquests problemes estructurals és l'atenció que el Síndic està dedicant en els últims temps a la problemàtica de la **segregació escolar**. En els darrers anys estem observant que l'arribada de població immigrant i la segregació urbana ha provocat que algunes de les escoles que tenen places disponibles concentrin diversitat de problemes. Com a conseqüència, molts pares no volen portar-hi els seus fills. Aquesta voluntat de fugida s'evidencia en alguns territoris on la segregació educativa és superior a la urbana, és a dir, l'escola concentra fins i tot més situacions d'exclusió que les que hi ha en el mateix territori on s'ubica.

En un informe extraordinari elaborat pel Síndic sobre aquest tema s'evidencia que les administracions infrautilitzen el **marc normatiu vigent** i les **eines de política educativa** disponibles per combatre un fenomen que es consolida en el nostre sistema educatiu.

Relacionat també en l'àmbit escolar el Síndic ha denunciat la manca de previsió de l'administració en **planificar l'oferta educativa**. La saturació de l'oferta i la provisió insuficient de places escolars han provocat l'assignació de places a alumnes fora de les seves zones d'influència o a escoles allunyades dels domicilis familiars, ampliacions de ràtios, grups i de centres un cop acabada la preinscripció. Les queixes presentades relaten problemes de saturació de l'oferta o de manca de provisió suficient de places.

Els problemes de planificació s'afegeixen a la dilació en l'inici de les obres de construcció de nous centres (o de rehabilitació i manteniment dels antics) de totes les escoles i instituts ubicats en condicions de provisionalitat i que han de fer servir aularis prefabricats. Aquestes dilacions en els processos constructius no contribueixen a garantir la qualitat del sistema educatiu públic, ja que massa sovint s'utilitzen com a classe espais no pensats per a aquests usos.

Durant el 2009 el Síndic presentarà un informe extraordinari sobre la **situació de la protecció de la infància a Catalunya**. La sobreocupació dels centres, l'excés de

casos que han d'assumir alguns equips d'atenció a la infància o la dilació excessiva en l'execució de mesures són algunes de les problemàtiques detectades en aquest informe.

En un informe extraordinari elaborat pel Síndic sobre la segregació escolar, s'evidencia que les administracions infrautilitzen el marc normatiu vigent i les eines de política educativa disponibles per combatre-la.

Vull destacar també com un bon exemple de col·laboració administracions-Síndic l'elaboració i aplicació del **Protocol marc d'actuacions en casos d'abusos sexuals i altres maltractaments greus a menors**. Aquest protocol, impulsat pel Síndic, té com a objectiu assegurar una coordinació eficaç entre les diferents institucions i afavorir, sense minva de les garanties processals, assistencials i de protecció, que les actuacions que es duguin a terme amb l'infant siguin només aquelles estrictament necessàries per tal d'evitar la repetició de diligències, declaracions i exploracions del menor que agreugen la delicada situació emocional que pateix. Després de mes de dos anys de funcionament, el protocol ha demostrat la seva utilitat i ara només cal estar amatent a que s'apliqui correctament i a fer-hi un seguiment per millorar-lo i adaptar-lo a noves realitats.

Apropar els infants al Síndic

He destacat algunes temàtiques sobre les quals està treballant el Síndic, m'agradaria, però ressaltar les **iniciatives** que hem fet per apropar als infants i adolescents al Síndic, perquè siguin ells directament els que ens facin arribar les seves inquietuds i coneguin qui som i la utilitat de la institució.

La principal porta d'entrada dels infants i adolescents al Síndic es la pàgina **web del Defensor dels Infants** que es troba dins de l'espai web del Síndic www.sindic.cat. Estructurada en diversos apartats, entre els quals en destaca un de dedicat als drets, la pàgina fa una introducció a la figura del síndic i de l'adjunt d'infants. També dedica

un espai a la participació dels internautes, els facilita al màxim la possibilitat de contactar amb la institució directament, i es fa ressò de les activitats que duu a terme. Gràcies a la web d'infants, que el mes d'abril va tenir 720 visites de 778 usuaris diferents, rebem de manera continuada queixes i comentaris de menors d'edats, uns 10 mensuals, un fet que abans era realment excepcional.

A l'apartat adreçat a les **escoles i els instituts** de la web hi ha els continguts del material educatiu *Quan no hi ha dret, el Síndic amb tu*. Aquest material té com objectiu principal de donar a conèixer el Síndic com a institució defensora dels drets dels infants. El programa educatiu està adreçat als alumnes del 3r cicle d'educació primària i del 2n cicle d'educació secundària. Els continguts, diferenciats per educació primària i secundària, es plantegen a partir de cinc sessions de 50 minuts i inclouen diversos recursos: fitxes i materials impresos, dinàmiques de grup i jocs, i activitats en línia, aprofitant els continguts presentats a la web del defensor dels infants.

A començament del curs 2008-2009 el Síndic va fer arribar una maleta amb el programa a totes les escoles de Catalunya, als centres d'acollida, als CRAE, a diverses entitats educatives i als equips d'atenció a la infància i l'adolescència. Aquest programa es combina amb les anades a centres escolars que fem periòdicament tot l'equip d'infància del Síndic per fer xerrades amb el alumnes, escoltar els equips docents i les AMPAs i visitar instal·lacions.

La nostra intenció no és només resoldre problemàtiques concretes sinó també ajudar a l'administració a millorar el seu funcionament i evitar la repetició d'errors. Per això no tan sols es tracten temes puntuals, sinó també problemàtiques estructurals.

També hem impulsat la creació del **Consell Assessor Jove** que està format íntegrament per adolescents de 14 i 15 anys amb la finalitat de debatre i copsar la seva opinió sobre qüestions diverses que afecten avui els drets dels infants i els joves i en les quals la institució ja està treballant. L'objectiu és incorporar la perspectiva dels adolescents en l'orientació de les actuacions que porta a terme la institució. Els continguts tractats i les conclusions consensuades per tots ells es tenen en compte en les resolucions i en els informes extraordinaris que elabora el Síndic en l'àmbit de la infància i la joventut.

En definitiva, la nostra tasca cerca **vetllar pels drets dels infants** seguint els principis de la Convenció dels Drets dels infants, i això inclou observar les possibles vulneracions de drets en els àmbits dels desenvolupament de l'infant, la seva protecció i la seva participació com a membres de ple dret en la societat.

Més informació sobre el Síndic de Greuges de Catalunya a:

www.sindic.cat

Passeig de Lluís Companys 7, 08003 Barcelona
900 124 124